№ 183 ՇԱԲԱԹ, 22 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 22 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 183

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 228.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Սեպտեմբերի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 4 րուբլի:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK». Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապես ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Обьявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Նախկին տեսուչ Լազարեան ճեմարանի
Բ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ ԿՈՒՐՍԵՐԸ (3-րդ տարի)
պատրաստում են երկու սեռի անձանց հասունութեան վկայականի (аттест. зрѣл.) և գիմնազ. 6-րորդ դասարանի քննութեան ուսուցիչների աջակցութեամբ: Ուսումը սկսվում է սեպտ. 1-ին: Հասցէն՝ Москва, Моховая 7. кв. 5.
(20, 22) առ. (M. 252492) 2—2

ՎՐԱՑ ՖԻԼԱՐՄՈՆԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ
Տեղափոխվեց նոր շէնքը — Саперная ул. д. Жгенти № 18.
Դասատուների կազմը. ԴԱՇՆԱՄՈՒՐ—իշխանուհի Բ. Ամիրաջիբի, Ն. Վ. Պալաշնիկով, Օ. Մ. Պիվավարովա-Բէրկ և Ե. Վ. Ֆօգէլ: ՋՈՒԹԱԿ—Ա. Ն. Կարաէվ: ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԹԵՕՐԻԱ 1-ին և 2-րդ դասընթացք ՀԱՐՄՈՆԻԱՅԻ. ԷՆՑԻԿԼՈՊԵԴԻԱ ԵՒ ԽՄԲԵՐԳ—Զ. Պ. Պալիէվ: ՍՈԼՖԷՋԻՕ—Նատրաձէ:
Աշակերտների ընդունելութիւնը օգոստոսի 25-ին. պարապմունքները սեպտեմբերի 1-ից: Դպրոցի և ընկերութեան վարչութեան դիւանատները բաց են ցերեկվայ ժամը 10—1 և երեկոյեան ժամը 5—7:
(առ.) (շ. կ.) 820. 2—1

ԿՈՉ

Թիւրքաց Հայաստանի հայ աղէտեալներին օգնող ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ, վերսկսելով իր գործունէութիւնը, Կայսերական Բարձր կառավարութիւնից ստացած թոյլտուութեան համաձայն, սրանով կոչ է անում Կայսրութեան բոլոր հայ ազգաբնակութեանը՝ փութալ օգնութեան ձեռք կարկառել Թիւրքաց Հայաստանի տառապեալ և աղէտեալ հայ ժողովրդին. մանաւանդ Ադանայի սոսկալի ջարդերից յետոյ անօգնական, անտէր մնացած թշուառ որբերին:
Անօրինակ է պատմութեան մէջ և սոսկալի այն աղէտը, որին ենթարկվեց Ադանայի և շրջակայքի հայ ժողովուրդը: Եւս առաւել ուրեմն բարոյական ահագին պարտականութիւն է ընկնում Ռուսաստանի և այլ տեղերի հայ ժողովրդի վրա փութալ ամոքել դառն վշտերը, սրբել աղի արտասուքները և փրկել անտէր, անօգնական մնացած որբերին:
Նուէրները պէտք է ուղարկել Հանգանակիչ Մասնաժողովի անդամ-գանձապահ Առաքել Սարուխանեանին այս հասցէով. Тифлисъ, Контора А. И. Манташева и К°, Аракелу Саруханяну. Tiflis, ociété Mantacheff et. C-ie, A. Saroukhan.
(չ. շ.) առ. 595. 10—8

Կ. Մ. Հ. կանանց հիւանդ. կլինիկայի ասիստէնտ
ԲԺ. Ա. Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ
Նախկին Կովկասեան Հանքային Ջրերից Մոսկվա մեկնելը, Թիֆլիսում կը մնայ մինչև սեպտեմբերի 6-ը: Կանանցի հիւանդ. և մանկաբարձ. հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր առ. ժամը 10—11-ը: Բէհբութեան փող. № 58. կանանց հիւանդանոց:
(շ.կ.ե.հ.) 821. առ. 6—1

Ուսումնարան եւ մանկական պարտէզ
ՎԱՌՎ. ՍՄԲԱՏԵԱՆՑԻ
Պատրաստվում են երկսեռ աշակերտներ բոլոր միջնակարգ (և Ներսիսեան, Յովնանեան, Գայիանեան) դպրոցներ ընդունվելու: Աւանդվում են նաև ֆրանսերէն, գերմաներէն. ձեռագործ (կերտուածք, դաղում և կողովագործութիւն) և մարմնամարզութիւն: Ընտանիքիս մէջ միասին ապրելու կայ 2 աշակերտի տեղ: Ընդունելութիւնը սկսված է: Սոլոլակ, փող. Պասկեվիչի, № 13.
(շ. կ. չ. ու.) ա. 819. 6—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
Զուբալովի անուան
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊ.
№ 16 Հայկական սեկցիա № 16
Կիրակի, 23 օգոստոսի
Հայոց Դրամ. Ընկ. թատերասէրների խումբը
Բարեհաճ մասնակցութեամբ
Տ. Ջաբելի և պ. Յ. Աբէլեանի
Ժողովրդի խնդրանօք երկրորդ անգամ կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի
ՊԱՏՎԻ ՀԱՄԱՐ
Դրամա 4 գործ.
Սկիզբն է ճիշդ $8^1/_2$ ժամին երեկոյեան
Տեղերի գները 50-ից մինչև 5 կոպ.
Հեղթ. կարգադրիչներ՝
Ն. Ամիրաղեան և Ա. Գրիգորեան
առ. 823. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Երթեւեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաձեանցի
Տելէֆօն 695
Ն. Գ. ՖԷԴՈՐՈՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.:
Վ. Գ. ԴԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:
Գ. Մ. ՄԱՆԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:
Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս եւ կաշուէ հիւանդութիւններ:
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական ..., 2 ժամը:
Ի. Գ. ԳՕՄԱՐՕԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:
Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.:
ՆՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Գ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտէրիօլոգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ:
(օ. մ.) առ. 38. 100—77

ՀԱՆԶԱՅԻ ԴՐՕՇԱԿԻ ՏԱԿ

Գերմանիայում այս ամառվայ սկզբին գոյութիւն առաջաւ տնտեսական մի վիթխարի կազմակերպութիւն, որը պէտք է խոշոր ազդեցութիւն ունենայ երկրի թէ արդիւնաբերութեան և թէ ընդհանուր քաղաքականութեան վրա:

Այդ կազմակերպութիւնը հանդէս է բերել յուզում և խրախուսում Գերմանիայի կուսակցական շրջաններում, և կարծիքներ են յայտնվում, որ նրան վիճակված է ազդեցիկ դեր խաղալ պետութեան տնտեսական քաղաքականութեան մէջ:

Նա յայտնի է մի օտարոտի անունով. նրան կոչում են «Հանզայական դաշնակցութիւն» կամ «Նոր Հանզա»:

Նա սահմված է պաշտպանելու արդիւնաբերութեան և առևտրի շահերը. նա ձգտում է թուլացնելու ագրարների կամ կալուածատիրական կազմակերպութիւնների ազդեցութիւնը երկրի և պարլամենտի վրա:

Նա հանդէս է գալիս կապիտալիզմի նուաճումները ընդարձակելու ու խորացնելու և նրա յաղթանակները կատարեալ դարձնելու:

Հանզայական դաշնակցութեան գլխին կանգնած են Գերմանիայի առաջնակարգ դրամատէրերը, առևտրի ու արդիւնաբերութեան, ծովային հաղորդակցութեան, գործարանական ձեռնարկութիւնների աչքի ընկնող ներկայացուցիչները: Առաջին կազմակերպչական ժողովին ներկայ են եղել մօտ 7000 հոգի, իսկ այնուհետև շարունակվում են տարածումներ Գերմանիայի զանազան մասերում:

Հանզան յոյս ունի, որ նրան կաջողվի նոր ընտրութիւնների ժամանակ համախմբել ընտրողների մեծ թիւ իր շուրջը և գերմանական ռէյխստագի մէջ մտցնել արդիւնաբերութեան շահերի գիտակ և պաշտպան անձնաւորութիւններ, ... ագրարների կուսակցութիւնը և այդպիսով դիւրացնել այնպիսի օրէնքների հրատարակութիւնը, որոնք նպաստաւոր են արդիւնաբերութեան զարգացման համար:

Անշուշտ ոչ ոք չի սխալուի, եթէ նորակազմ տնտեսական համախմբումին կաջողվի թուլացնել գերմանական ագրարների ազդեցութիւնը, կրճատել գերմանական ֆէօդալների յաւակնութիւնները և այդպիսով անզօր դարձնել պահպանողական կուսակցութեան զօրաւոր մասերից մէկը, որ արգելք էր հանդիսանում շատ բարեփոխութիւնների և մերժում էր բարենորոգչական ծրագիրները գերմանական պարլամենտում:

Բայց Հանզան կարող է իր գործունէութեան մէջ և բացասական դեր կատարել երկու հանգամանքներում: Պայքար մղելով կալուածատիրական տարրի դէմ և գրաւելով կուսի հրապոյրով և հակառակորդին բնաջնջ անելու ձգտումով նա կարող է միւս սխալի մէջ ընկնել և անմխատելի կերպով կռիւ մղել գիւղացիութեան և առհասարակ երկրագործական շահերի դէմ: Այդ մէկ: Իսկ միւս կողմից՝ բացառիկ ույժ ամբարելով իր շուրջը նա ինքը կը բռնի ագրարների տեղը և կը սկսի խեղդել պարլամենտի միւս տարրերը, աւելի ժողովրդասիրական համախմբումները:

Հանզայական դաշնակցութեան ներկայ պայքարը գերմանական բուրժուազիայի գոռ արշաւանքն է աւատական կամ ֆէօդալական մնացորդների վրա: Այդ բուրժուազիան ուժեղ է, կենսունակ, օժտված գիտութեամբ և ընդունակութիւններով, բայց նա տիրապետական և գերիշխանական յաւակնութիւններով է համակված, ուրով և երկիւղ է ազդում ռամկավարական խաւերին:

Տնտեսական զօրքերի բանակները տուարացնում են իրանց շարքերը գոռ մաքառումների համար: Նրանք մտադիր են իրանց մաքառումը արտայայտել կեանքի ասպարէզում տեղեր գրաւելով և պարլամենտում ձայներ շահելով:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բեռլին, 20 օգոստոսի

Առաւօտեան լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, հօլանդական պետութիւնների զօրամասը երկրորդ անգամ դուրս է եկել Կանէայից, որովհետև գործադիր կօմիտէն երաշխաւորում է, որ յունական դրօշակն այլևս չի ծածանվի:

Բերդը վերստին գրաւեցին կրէտական զօրքերը: (Հ. Գ.)

Բեռլին, 20 օգոստոսի

«Ցեպպելին երրորդը» գիշերը ուղղելով փառները հեռացաւ Բիւյցիգից և գնաց դէպի Ֆրիդրիխսհաֆէն: (Հ.Գ.)

Լօնդօն, 20 օգոստոսի

Համայնքների ժողովը վերսկսեց ֆինանսական բիլլի քննութիւնը: (Հ. Գ.)

Տրօնտօ (Օնտարիօյի նահ.), 20 օգոստ.

Պարլամենտի շինութեան մէջ հրդեհ ծագեց: ... փլվեց գրադարանի վրա: Վնասները հասնում են միլիօն դոլլարի: (Հ. Գ.)

Պարիզ.—Բուրցեվը նորից լրագիրներում մերկացումներ է տպում կին-պրօվօկատօր Զինաիդա Ժուչենկօ-Գերնգրօսսի պրօվօկատորական գործունէութեան մասին.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ *)

(Փամբակ, Գեղարքունի, Արարան, Արագած, Արարանպօլ)

Վճռեցինք փոքր ինչ հանգիստ առնել Արզաքեանդի եայլում:

Իջանք ձիերից և եայլի մի ծայրին տեղաւորվեցինք գորգի վրա:

Մեզ մօտեցան եայլում եղած մի քանի գիւղացիներ:

Նրանց հետ զրոյցի բռնվեցինք իրանց վիճակի և պարապմունքների մասին:

Նրանք գանգատվեցին, որ հողը լաւ չէ ապահովում իրանց, իսկ արհեստ չունեն իրանց ձեռքին:

Մենք խօսեցինք ձմեռվայ աշխատանքների և տնայնագործութեան մասին:

Ցոյց տուինք և ջուլհակութեան գործուածքների նմուշները:

— Մի՞թէ հայ գիւղերումն են գործվել դրանք,—զարմանքով հարցնում էին նրանք:

— Այո, հայ գիւղերում,—բացատրում էինք մենք և անուանում էինք գիւղերը:— Մի վեց-ութ ամիս գործնականապէս պարապելուց յետոյ՝ գիւղացի աղջիկը սովորում է պատրաստել այդպիսի գործուածք:

Գիւղացիները վերցրին մեզնից նմուշները և տարան ցոյց տալու իրանց կանանց: Հեռուից լսվում էին բացագանչութիւններ և յորդորներ:

Գիւղացիները վերադարձան և իրանց կանանց կողմից յայտնեցին, որ նրանք ևս կը ցանկային սովորել այդ արհեստը:

Սակայն գիւղացիները դժուարանում էին բոլոր ծախքը վերցնել իրանց վրա:

— Եթէ մեր կալուածատէրը գոնէ այդ օգնութիւնը հասցնէր մեզ,—ասում էին նրանք,—այդ էլ մի երախտիք կը լինէր: Ձեզ կարծէ դուք համոզել նրանց, որ այդ օգնութիւնը նրանք անեն:

Մենք խոստացանք բանակցութեան մէջ մտնել Տատուրեանի ժառանգների հետ:

Գիւղացիները յայտնեցին, որ իրանք կը յատկացնեն բնակարան և կաշխատեն յարմարութիւններ տալ վարպետին. բայց արհեստանոցի իրերի և վարպետի ռոճկի հոգսը պէտք է լինի դրսից:

— Եթէ արհեստը աջող դուրս գայ, մեր կանայք շատ գործ կարող են անել,—նկատեցին գիւղացիները.—մեր կանայք աչքաբաց և աշխատասէր են:

Հեռացանք արզաքեանդցիներից մի ուսանելի տպաւորութեան տակ, որ երբ գիւղացին գիտակցում է մի որևէ բարեփոխութեան նշանակութիւնը, այն ժամանակ նա ոչ թէ յամառում է, այլ ընդառաջ է գնում բարեփոխութիւններին:

Մենք պտտում էինք լեռնային մի շրջանում, որ սահմանն էր Նոր-Բայազէտի, Երևանի և Էջմիածնի գաւառների:

Մեծ տարբերութիւն էինք կարել, երբ անցանք դէպի Էջմիածնի գաւառը, դէպի Արարանի կողմերը:

Մի քանի ժամանակից յետոյ սկսեցինք իջնել դէպի Գիւլաբլուի հովիտը:

Մի պաղ աղբիւրի մօտ կանգ առանք:

— Լաւ ջուր է,—ասաց աղբիւրի մօտ կանգնած մի գիւղացի:

— Ջրով ենք ինքներս մեզ խաբում. մխիթարում այս սարի գլխին,—աւելացրեց մի ուրիշը:

Այդ ասելով գիւղացին կարծես ուզում էր ասել, թէ, «պարոններ, չը կարծէք, որ մենք բաղդաւոր ենք»:

Շրջակայ գիւղացիները վերջացնում էին իրանց խոտի հաւաքելը:

— Ի՞նչպէս են արտերը,—հարցրինք մենք անցորդներից:

— Ում արտը որ շուտ հասաւ, նա փրկուեց. իսկ ինչ գիւղում որ կանաչ է, այնտեղ լաւ կը լինի:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետև անձրևները ուշ եկան և չը կարողացան օգնել այն ցանքսերին, որոնք հասնելու վրա էին, իսկ կանաչ մնացածները օգտվեցին:

— Օրինակ, ո՞ր գիւղերի ցանքսերն են փրկուել,—հետաքրքրվեցինք մենք:

— Աւինագեղի, Բլխերի, Ղարաքիլիսի, իսկ Արագածի լանջերին գտնվող արտերը դեռ կանաչ են և զարգանում են:

Շուտով հասանք Արարանի Իմիրլու գիւղը, ուր և իջանք:

Արարանի Իմիրլու գիւղում եղել եմ ես մի քանի տարի առաջ: Համեմատաբար շատ քիչ է փոխվել գիւղը: Նոյն ցաւն ու հոգսերը. նոյն գանգատները և յոյսերը:

Տէրտէրը պատմեց, որ մեզանից մի օր առաջ այդտեղ եղել էին հողային բարեկարգութեան պաշտօնեաները, որոնք յայտնի չէ, թէ երբ են վերադառնալու այս կողմերը:

Մենք վճռեցինք այդ գիւղում գիշերել: Երեկոյեան հաւաքվեցին գիւղացիներ, խօսեցինք զանազան գիւղական խնդիրներից:

— Այժմ աչք չենք բացում աշխատանքից,—խօսեցին գիւղացիները,—բայց մի քանի շաբաթից յետոյ սկսվելու է մեր պարապութիւնը: Ձմեռվայ երկար օրեր մենք պէտք է նստենք ձեռքներս ծալած: Կամ պանդխտութեան պէտք է գնանք, կամ անգործ նստենք:

Մեզ հետ նստած էին մի քանի պանդխտողներ, որ նոր էին վերադարձել քաղաքներից և ուրիշ տեղերից:

Մենք խօսեցինք գիւղատնտեսական կատարելագործութիւնների և տնայնագործութեան մասին:

Ես ցոյց տուի իմ մօտ եղած ջուլհակութեան գործուածքների նմուշները:

— Մի՞թէ այսպէս կարող են գործել մեզանում,—հարցրին նրանք:

— Այո, հեշտութեամբ:

Գիւղացիները ձեռքից ձեռք տալով նմուշները յայտնում էին իրանց հիացմունքը: Մէկը վերցեց նմուշները և տարաւ կանանց ցոյց տալու: Մի քանի ժամանակից յետոյ վերադարձաւ նոյն խօսքերով, ինչ որ մենք արդէն լսել էինք Արզաքեանդի եայլում:

— Մեր կանայք խնդրում են օգնել արհեստանոց բանալու և մեր գիւղում:

Գործուածքներով շատ հետաքրքրվեց և մեր ուղեցոյց Ստեփան Գէորգեանը:

— Մեր Բաբաքիշի գիւղը աւելի մեծ ուրախութեամբ կընդունի այդ բանը և ինքն էլ կօգնի ամեն բանում,—կրկնակ յայտնեց նա:

Ստեփանի մէջ մտնելը մի առանձին աշխոյժութիւն տուեց խօսակցութեանը: Մի քանի ժամանակից յետոյ հետաքրքրութեան առարկայ դարձաւ ինքը Ստեփանը:

Նա պատմեց մի քանի դէպքեր Բայազէտի պաշարման շրջանից: Ուրիշներն էլ պատմեցին Ստեփանի մի քանի քաջագործութիւնները Դարաչիչագի շրջանում, որոնց մէջ նշանաւոր տեղ էր բռնում մի քիւրդ աղջկայ փախցնելը և ամուսնացնելը հայ երիտասարդի հետ:

Վերջացնելով մեր զրոյցը՝ մենք պայմանաւորվեցինք, որ հետևեալ առաւօտ վաղ, ժամը 4-ին, վերկենանք և դեռ արևը չը ծագած ճանապարհ ընկնենք:

Այդպէս էլ արինք:

Յուլիսի 31-ին էր:

Գեղեցիկ զով առաւօտ էր: Արևը չէր ծագել և նոյնիսկ Արագածի գագաթը դեռ չէր շառագունել արշալոյսի ոսկեշողից:

Օդի մէջ սփռված էր թարմութիւն: Ձիերը առաջ էին գնում աշխոյժով, և մենք ախորժութեամբ անցնում էինք ճանապարհներ...

*) Տես «Մշակ» № 182.

ժին։ [illegible] («Б.»)

«Matin» լրագրի Թղթակիցը [illegible] հեռագրում է օգոստոսի 11-ից. [illegible]

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թաւրիզ, 20 օգոստ.

[illegible] (Հ. Գ.)

Թէհրան, 20 օգոստոսի

[illegible] (Հ. Գ.)

Թէհրան.— [illegible] («Б.»)

Դաշին.— [illegible] ռուս և օտարազգի հպատակներին և բնիկ պարսիկներին, որ բոլոր գործերի համար նրանք այսուհետև պէտք է դիմեն ռուսաց հիւպատոսարանին։ («Б.»)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Սալոնիկ, 20 օգոստոսի

Օգոստոսի 19-ին, կէսօրից յետոյ 2 ժամին, [illegible] (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 20 օգոստոսի

[illegible] (Հ. Գ.)

[illegible] («La Turquie»)

Օգոստոսի 10-ին [illegible]

[illegible] «Berl. Tag.» [illegible] վաղ-բէյի գործը նորից կը քննվի»։

—

«Times», խօսելով Ադանայի դէպքերի մասին, ասում է, թէ «այս դէպքերը ստիպել են հայ քաղաքական կուսակցութիւններին՝ աւելի զգուշաւորութեամբ և չափաւորութեամբ գործել»։

«Р. Сл.»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից.

«Հակառակ պարլամենտի ցանկութեան, պաշարողական դրութիւնը երկարվեց։ Պարլամենտի անդամներից 50-ը այդ առիթով հարցապնդում ներկայացրին, սակայն պատասխան չը ստացան, որովհետև գեներալիսիմուս Շեֆքէտ փաշան սպառնաց քարուքանդ անել պարլամենտը։

«Ըստ երևոյթին պարլամենտի նոյեմբերի նստաշրջանը կը յատկանշվի միջադէպով պարլամենտի և զինւորական դիկտատուրայի միջև, որը սպառնում է հէնց պարլամենտի գոյութեանը։

«Այս սենսացիօն լուրը առաջ է մղվում, սակայն, մեծ կասկածանքով և կարօտ է հաստատման»։

—

Պարիզ, 14 օգոստոսի

Ապստամբների պարագլուխները Եմէնում, ինչպէս հեռագրում են Կ. Պոլսից, սրբազան պատերազմ յայտարարեցին եւրոպացիների դէմ։ Եւրոպական հիւպատոսները դիմեցին իրանց կառավարութիւններին, մատնացոյց անելով որ անհրաժեշտ է անյապաղ ամենաեռանդուն միջոցներ ձեռք առնել, որովհետև եւրոպացիներին մեծ վտանգ է սպառնում։ («Б. В.»)

—

Ինչպէս հաղորդում է «Berl. Local Anz.» լրագրի Կ. Պոլսի Թղթակիցը, Թիւրքաց մինիստրների խորհուրդը շատ ճնշված տրամադրութեամբ օգոստոսի 12-ին քննում էր 4 մինիստրների կազմած պատասխանի նախագիծը մեծ պետութիւնների վերջին յայտագրին, որի բովանդակութիւնը մինչև այժմս էլ խիստ գաղտնի է պահվում, որովհետև նա շատ անախորժ է Բ. Դրան համար։ Մինիստրների խորհուրդն ընդունեց Թիւրքական պատասխանի նախագիծը մի քանի փոփոխութիւններով։ Նրա մէջ բացատրվում են Թիւրքիայի անմիջական բանակցութիւնների պատճառները Յունաստանի հետ, որոնք այժմ, համապատասխան առիթները վերացվելուց յետոյ, պէտք է դադարեն, և մատնացոյց են անվում այն փաստական հիմունքները, որոնք դրդեցին Թիւրքիային գանգատվել յունական ինտրիգների դէմ Մակեդոնիայում։ Վերջում Թիւրքիան դիմում է մեծ պետութիւններին, խնդրելով որ անյապաղ բանակցութիւններ սկսվեն վարչութեան մի ձև հաստատելու Կրետէի վրա՝ Թիւրքական գերիշխանութիւնը պահպանելով հանդերձ։

—

Օգոստոսի 12-ին Կ. Պոլսում բացվել է առաջին ռուսական բանկը։ «Արտաքին առևտրի ռուսական բանկը» (Русскій для внѣшней торговли банкъ) հիմնել է այնտեղ իր մասնաճիւղը։ Բանկի հաւատարմատարների շարքում կան 2 հայ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՇՎԵԴԻԱՅՈՒՄ

—

Ստոկհօլմ, 20 օգոստ.

Արմատական «Դագէնսնիխէտէր» լրագիրը, որը առաջ կառավարութեան միջնորդութիւնն էր պահանջում, այսօր համոզում է գործադուլ անողներին դադարեցնել գործադուլը, որպէսզի կառավարութեանը հնարաւորութիւն տրվի ասպարէզ գալ միջնորդութեամբ։ (Հ. Գ.)

—

«Berl. Tageblatt» լրագրի Թղթակիցը հեռագրում է Ստոկհօլմից օգոստոսի 12-ին (25-ին) հետևեալը.

«Որքան էլ եռանդով պնդեն շվեդական սօցիալիստական մամուլի օրգանները կռիւը շարունակելու վրա, որքան էլ նրանք հաւատացնեն բանւորներին, որ յաղթութիւնը հնարաւոր է, չէ կարելի, այնուամենայնիւ, չը տեսնել անկասկածելի նշաններ, որոնցից երևում է, որ բանւորների պարագլուխները սկսում են հասկանալ իրանց կուսակցութեան ներկայ յուսահատական դրութիւնը և փորձեր են անում պատւաւոր պարտութեան ճանապարհներ գտնել։ Օրինակ՝ սօցիալ-դեմոկրատական պատգամաւոր Բրանտինգ 5 օր առաջ պախարակեց կառավարութեան ընթացքը, որը «աւելի և աւելի աչքի է ընկնում», և հասկացնել տուեց, որ, նրա կարծիքով, կառավարութեան պարտքն է միջամտել կողմերը հաշտեցնելու նպատակով։ Ըստ երևոյթին, սակայն, շվեդական կառավարութիւնը չէ կամենում միջամտել կռւին աւելի վաղ, քան գործադուլ անողները կը համոզվեն, որ գործադուլն ամենևին չաջողվեց, և, խոստովանելով այդ, կը դիմեն կառավարութեանը, խնդրելով նրա միջամտութիւնը, եթէ դա այն ժամանակ ցանկալի և օգտակար կը համարվի։

—

«Aftonbladet» լրագիրը «Ինչու հսկայական գործադուլը չէ կարող աջողվել» վերնագիրը կրող մի յօդուածում խիստ կերպով յարձակվում է գործադուլ անողների վրա, մանաւանդ նրանց պարագլուխների ձգտման վրա՝ մի տեսակ դիկտատուրա սահմանելու շվէդական հասարակութեան վրա։ Նոյնպէս և շվէդական մամուլի ամենաարմատական օրգաններից մի քանիսը խիստ քննադատութեան են ենթարկում բանւորական պարագլուխների գործողութիւնները։ Օրինակ, «Oestgoeten» կարծում է, որ «բանւորները շատ հեռու գնացին» և որ «հասարակութիւնը իր սեփական հեղինակութիւնը և հանգստութիւնը պահպանելու համար չը պէտք է որևէ բանակցութիւնների մէջ մտնի իր Թշնամիների հետ. անհրաժեշտ է, որ բանւորները միանգամ ընդ միշտ ազատվեն ամեն ինչ խորտակող ընդհանուր գործադուլի խլւրդիաներից։ Եւ որքան դա շուտ լինի, այնքան լաւ»։

—

Շվէդական գործադուլը ղեկավարող կոմիտէտը, առձեռն դրամով օգնութիւն տալու փոխարէն, տալիս է իր կարգադրութեամբ պատրաստված Թղթադրամներ։

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Շիրվան, 6 օգոստոսի

Անցեալ նամակով գրել եմ ձեզ տեղիս դատաւոր Սօվլաթ-Նիզամի սպանման մասին։

Այդ առիթով ամսիս 1-ի երեկոյեան Շիրվան ժամանեց Ղօչանի նահանգապետ Սուջա-Դօվլէն, ուղեկցութեամբ իր օգնականների, Ղօչանի Իմամ-Ջումայի և պարսկական 100 կօզակների։

Սպանված Սօվլաթ-Նիզամը նահանգապետ Սուջա-Դօվլէի ազգակիցն ու միևնոյն ժամանակ փոխասորդն էր Շիրվանում։

Սուջա-Դօվլէն, նախ քան Շիրվան գալը, այցելել է Դուին՝ Սօվլաթ-Նիզամի կալուածները, որտեղ և Թաղեցին սպանվածին։ Սարքարը տեղս ժամանելուց մի ժամ յետոյ՝ տեղի ունեցաւ դատաւորի սպանման առիթով դռնփակ քննութիւն։ Հետևեալ օրը յայտարարվեց, որ Սարքարը հրամայել է գնդակահարել յանցաւորին։ Ժողովրդի անհագին բազմութիւնը հետզհետէ խռնվում էր այն տան առաջ, որտեղ իջևանել էր Սուջա-Դօվլէն. բոլորը սպասում էին վերջնի որոշման, որովհետև յանցաւորի ազդեցիկ բարեկամներն ամեն կերպ աշխատում էին մահվան պատիժը դրամականով փոխարինել, բայց Սարքարը վճռապէս մերժեց նրանց միջնորդութիւնը։

Յանցաւորը բնիկ շիրվանցի էր, Սարքարի նախկին ծառաներից, Մամադ անունով, բոլորովին երիտասարդ։

Մօտ ժամը 10-ին, մահապարտին դարպասներից դուրս բերին։ Ֆարրաշներն արձակեցին նրա կապանքները և հրեցին հրապարակ։ Գնդակահարելու իրաւունքը սպանված դատաւորի եղբայրներին էր միայն տրված։ Եւ ահա նրանք՝ երկու եղբայր՝ շրջապատված իրանց սպառազինված ծառաներով, մօտեցան մարդասպանին, ամեն կողմից ատրճանակներից կրակեցին, և մահապարտն ընկաւ Թաւալգլոր։ Բայց սպանվածի եղբայրները դրանով չը բաւականացան. նրանցից մէկը, մօտենալով դիակին, սրով հարուածեց և սրտից հոսող արիւնից մի բուռը խմեց։

Դիակը հրապարակում մնաց մի քանի ժամ արևի տակ։ Ամբոխը հեռացել էր, համոզված լինելով որ ոճրագործը մեռած կը լինի արդէն։

Բայց բոլորը զարմացան, երբ լուր տարածվեց, որ յանցաւորը կենդանի է դեռ։ Եւ իրաւ՝ նա աչքերը բացել էր և ջուր էր ուզում, խնդրելով որ իրան տանեն իրանց այգին։ Բայց ոչ ոք չը յանդգնեց նրան մօտենալ։

Լսելով այդ մասին, արիւնախում խանը հրացանը ձեռքին վազել է վիրաւորի մօտ և տեղն ու տեղը մահացրել նրան։

Քստմնելի ակտի կատարումից մի քանի ժամ յետոյ՝ Սուջա-Դօվլէն շտապով վերադարձաւ Ղօչան։ Նրա վրաց հեռանալը այստեղից՝ բացատրվում է այն հանգամանքով, որ Ղօչանում ինչ-որ խոշոր դէպքեր են տեղի ունեցել։

Էլ-Դօն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Երևան, 14 օգոստոսի

Երկու տարվայ բացակայութիւնից յետոյ նորից բաղդ ունեցայ տեսնել իմ հայրենի Երևան քաղաքը, ուստի աւելորդ չեմ համարում յայտնել իմ Թարմ տպաւորութիւնները և այն փոփոխութիւնները, որ նա կրել է այդ երկու տարվայ ընթացքում։

Քաղաքը զարդարվել է նորանոր գեղեցիկ շինութիւններով, որոնք աշխատում են տալ նրան եւրօպական քաղաքի տեսք, բայց նա դեռ կրում է իր վրա ասիականութեան կնիքը։ Կարմիր և կապոյտ գոյնով ներկված Թիթեղեայ կտուները մի առանձին գրաւչութիւն են տալիս այդ՝ պարտէզների և այգիների մէջ ամբողջապէս կորած քաղաքին։ Սակայն այդ արտաքին գեղեցկութեան դիմաց քաղաքը զուրկ է ներքին գեղեցկութեան բարեմասնութիւններից։ Փողոցների մեծ մասը դեռ չէ սալայատակված. այդ պատճառով էլ նրանցից անպակաս է փոշին, որի դէմ կռւելու համար քաղաքային վարչութեան վարձու մշակները ջուր են շաղ տալիս։ Սակայն գլխաւոր փողոցներն են շաղ տալիս, իսկ մնացածները մընում են ճակատագրի կամքին։ Լաւ կը լինէր, որ այդ փողոցների տնատէրերն իրանք հոգս քաշէին նրանց շաղ տալու մասին, որովհետև փոշու պատճառով երեխաների և նոյնիսկ մեծերի մէջ աչքացաւ կայ։ Վերջապէս եթէ այդ չը լինէր, չէ՞ որ փոշին նպաստաւոր հող է պատրաստում Թոքախտի համար։

Առևտուրը և արհեստները ընկած դրութեան մէջ են. վաճառականներն ու արհեստաւորները գանգատվում են իրանց վիճակից։ Կեանքը մեռած է. յուսահատ դէմքերը բազմաթիւ են։ Կարծես ամենքը դժգոհ են կեանքից։ Բոլորի խօսքն այս է. «աշխատանք չը կայ»։ Մի քանի մանրավաճառներ, որոնք առաջ խանութներ ունէին, այժմ բոլորովին վերջացրել են իրանց խանութները։ Մի քանիսի ասելով՝ դրա պատճառն այն է նախ՝ որ փող չը կայ, ժողովուրդն աղքատ է և երկրորդ՝ որ գիւղացի խանութպանները, որոնք առաջ Երևանի վաճառականներից էին առնում իրանց ապրանքները, այժմ, երկաթուղու շնորհիւ, Թիֆլիսից, Մօսկվայից և Ռուսաստանի այլ քաղաքներից են բերել տալիս կամ բերում։

Կան շատ արհեստաւորներ, որոնք Թողել են իրանց արհեստը և էլ չեն բանեցնում.

բով, դիտելով արտերը։

Արևը ընկաւ Արագածի գլխին։ Ես նայեցի ժամացոյցին։ Հինգից պակաս էր մօտ տասն րոպէ (իմ ժամացոյցով)։ Սարի գագաթին արևի շողքը առաջացրել էր մի լուսաւոր մշուշ և ծածկել մի քանի կէտերը Թափանցիկ վարդագոյն շղարշով։

Անցաւ կէս ժամ՝ մինչև արեգակի շողերը հասան և մեզ։ Անշուշտ նա աւելի վաղ կը հասնէր, եթէ հիւսիսի լեռները մեզ չը խանգարէին։

Մեր ճանապարհը անցնում էր Միւլքի և Բաշաբարան գիւղերով։ Մենք կանգ չառանք և շարունակեցինք մեր ճանապարհը դէպի Դանագիրմազ։

Մենք արդէն գիտէինք, որ այդ 2 գիւղերն էլ հետաքրքրված են տնայնագործական արհեստով և Բաշաբարանը նոյն իսկ բանակցութեան մէջ էր մտել Աբարանպօլի մեր հրահանգիչների հետ՝ բանալու այնտեղ արհեստանոց։

Աբարանում արհեստանոցներ բանալը մեր հոգատարութեան առարկաներից մէկն է։ Եւ եթէ գործը փոքր ինչ ուշանում է, այդտեղ դեր է կատարում նիւթական միջոցների պակասութիւնը։

Եթէ գտնվէին գիւղացուն օգնել ցանկացողներ, որոնք հայթայթէին գումարներ, անշուշտ, հէնց այս աշնանը կարող կը լինէինք բանալ արհեստանոցներ շատ գիւղերում։

Շուտով հասանք Դանագիրմազ գիւղը։

Դեռ առաւօտ էր, ժամը 8-ը։

Իջանք այն տանը, որտեղ գտնվում էր Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան բացած ջուլհակութեան արհեստանոցը։

Դա Աֆանդեանցի տունն էր։

Այդտեղ էր և գիւղի զարգացած ընտանիքներից մէկի ներկայացուցիչը՝ Յարութիւն Դեմուրեանցը։

Արհեստանոցի վարպետ Մարտիրոս Աբիստակէսեանը տուեց մեզ տեղեկութիւններ գործի ընթացքի մասին։

Մենք գնացինք տեսնելու արհեստանոցը։

Մի լուսաւոր սենեակում զետեղված էր տորքը և նրա առաջ նստած պատանին գործում էր։ Մի քանի աղջիկներ գործակցում էին։ Նրանցից մէկը նստած ճախարակի մօտ Թել էր պատրաստում գործուածքի համար։

Մեզ ցոյց տուին և արդէն գործված կըտորները։ Նրանք բաղկացած էին մեծ մասամբ սրբիչներից։ Մի քանիսը շատ աջողված էին Թէ իբրև կատարեալ գործուածք և Թէ յարմար դասաւորված գոյներով։

Կարգադրեցինք, որ հրաւիրվեն գիւղացիներ, քանի որ դեռ չէին գնացել օրվայ աշխատանքի։

Մի քառորդ ժամից յետոյ հաւաքվեցին գիւղացիներ։

Ես կազմեցի մի զրոյց կաթնատնտեսութեան և տնայնագործութեան և առ հասարակ լեռնային տնտեսութեան խնդիրների մասին, ցոյց տալով այն կատարելագործութիւնները, որոնք այժմեանից իսկ կարելի է մտցնել գործնական կեանքի մէջ։ Աթանասեանցը հաղորդեց տեղեկութիւններ երկրագործական օգտակար գործիքների մասին։

Գիւղացիները արին մի քանի հարց ու փորձեր, որոնց վերաբերութեամբ տուինք բացատրութիւններ։

Ի միջի այլոց նրանց հետաքրքրում էր մրիկ հիւանդութեան դէմ մաքառելու եղանակը, որովհետև ցորենի մէջ նկատվել էր մրիկի զարգանալը։

Գիւղացիները գոհ մնացին, իմանալով որ պղնձի արջասպի միջոցով նրանք կարող են ազատվել այդ հիւանդութիւնից։ Նրանք պէտք է սերմացուն ցանելուց առաջ լուանան այնպիսի ջրի մէջ, որի մէջ լուծված կը լինի պղնձի արջասպ, և յետոյ չորացնեն սերմացուն ու ցանեն։ Պղնձի արջասպը սպանում է մրիկի սաղմերը։

Գիւղացիները համակրութեամբ են վերաբերվում կաթնատնտեսութեան կատարելագործութիւններին, բայց ցանկանում են, որ մի ուրիշը գայ պատրաստ գումարով և գնի կաթը որոշ գնով։

Մինչև Դանագիրմազ եկել էր մեզ հետ բաբաքիշեցի Ստեփանը, որը ուղեկցում էր մեզ Դարաչիչագից։ Նրա վրա մեծ տպաւորութիւն Թողեց Դանագիրմազի արհեստանոցը։ Պատրաստված կտորները և տորքի վրա գործվող ճօթը նրա մէջ շարժել էին առանձին հետաքրքրութիւն։ Նա մի քանի անգամ գնաց նայեց, տնտղեց և յետոյ դիմելով մեզ խնդրեց, որ անպատճառ տեսնենք Բաբաքիշի գիւղը, որտեղ կայ և բուրդ, և կտաւատ, և մանող, և ազատ ժամանակ աշնան ու ձմեռվայ օրերին։

— Մեզ մօտ որ գաք և խրատ տաք, մենք ամեն բանում ինքներս կօգնենք,— բացատրում էր Ստեփանը,— տորքը բերել կը տանք Ղարաքիլիսից կարճ ճանապարհով՝ Արխաշանի վրայով։ Մեր գիւղի տանուտէր Տիգրան Մարտիրոսեանը ժիր մարդ է։ Մեզ չը մոռանաք, սպասելու ենք։

Ա. Քալանթար

(Կը շարունակվի)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ*)

—

Հոգևորականութիւնը Պարսկաստանում զօրացաւ և առանձին ոյժ ստացաւ նամանաւանդ 19-րդ դարի վերջին քառորդում։ Այդ ժամանակ նա ուժեղ էր այն աստիճան, որ կազմում էր մի երկրորդ կառավարութիւն պետութեան մէջ, երբեմն աւելի ուժեղ, քան պաշտօնական կառավարութիւնը։ Այդ ոյժը գլխաւորաբար աճեց հոգևորականութեան հողային սեփականութեան աճման հետ զուգընթացաբար. այդ սեփականութիւնը մահմեդական աշխարհում կոչվում է «վակուֆ»։ Վակուֆային հողերը դեռ Նադիր-շահի և Աղա Մօհամէդ խանի ժամանակ բռնում էին ընդարձակ տարածութիւններ և արդէն գրաւել էին պարսիկ շահերի ախորժակը։ Յայտնի է պատմութիւնից, որ յիշեալ երկու շահերը յարքունիս գրաւեցին հոգևորականութեան հողերի մի մասը և գրաւած հողերը դարձրին պետութեան սեփականութիւնը։ Այսուամենայնիւ մէչէդների հողային սեփականութիւնը միշտ աճել է ժամանակի հետ միասին. առհասարակ մեռնող պարսիկը իր ունեցուածքի $^1/_4$-ը կտակում է մէչէդներին *)։ Հողերից ստացված 10% հասոյթի մի մասը, ինչպէս նաև կտակված շարժական կայքը, հոգևորականութիւնը պարտաւոր է բաժանել աղքատ ընտանիքների և որբ երեխաների մէջ։ Բայց այն չափով, ինչ չափով որ աճում էր հոգևորականութեան հարստութիւնը, նոյնչափով էլ վերջինս պէտք էր զգում ստեղծելու մի հակադիր ոյժ, աչքածակ կառավարութեան դիմադրելու համար։ Այդ պատճառով, իր տրամադրութեան տակ գտնված հասոյթներով նա հարկադրվեց պահել և խնամել վարձկան խմբեր, «Թալաբաներ», որոնք փայտերով և զէնքերով հրապարակ են եկել միշտ, երբ հարկաւոր է եղել պաշտպանել կղերականութեան շահերը։

*) Տես «Մշակ» № 180.

*) Թէ ինչքան մեծ է մէչէդների հարստութիւնը Պարսկաստանում, դա կարելի է տեսնել Մէշէդ քաղաքի Իմամ-Ռիզա յայտնի մէչէդի հասոյթներից, որոնք հասնում են, մի ճանապարհորդի տուած տեղեկութիւնների համաձայն, 60,000 Թուման փողի և 10,000 խալվար (180,000 պուդ) ցորենի տարին (М. А. Томаръ, «Эконом. Полож. Персіи», стр. 4)։

դան և այնպիսիները, որոնք մի քանի արհեստ գիտեն, օրինակ՝ հիւսնութիւն, որմնադրութիւն, քարտաշութիւն և այլն, որ տեղն ընկնելիս՝ որն ուզեն, բանեցնեն և քաղցից չը մեռնեն։ Ի՞նչ անեն խեղճերը, երբ տեսնում են, կամ գիտեն, որ անգործութիւնը հոգեկան հիւանդների թիւն է բազմացնում և մինչև իսկ մարդկանց խելագարութեան հասցնում։

Արդէն մի քանի տարի է, որ Երևանի «Կոզեռ» գերեզմանատանն արգելել են մեռել թաղելը. հայերը նոր գերեզմանատուն են շինել ռուսաց գերեզմանատան մօտ, ուր տեղը ծախվում է փողով։ Հարուստները վաղօրօք առել են իրանց համար տեղեր, իսկ աղքատները դեռ չեն առել։ Զէ՞ որ փողն է գերիշխում նոյն իսկ մարդկային կեանքի անէութեան շրջանում։

Հին և նոր գերեզմանատների ընդհանուր պատկերը զարթեցրեց յիշողութեանս մէջ ծանօթ մեռելների դէմքերը։ Հոգեկան թախծով ես վերյիշեցի մանկութեանս օրերը։

Խ. Բաբայեան

ՄԻ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼՈՒ ՉԱՓ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՓՈՂԵՐԻ ՅԱՓՇՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Նախ քան մեղադրվող Նիկոլայ Իվանովը կատարէր 445,000 րուբլի կողոպուտը, ինչպէս բացատրվել է այն խուզարկութեամբ, որ կատարեցին Թիֆլիս քաղաքի I մասի ոստիկանական պրիստաւ Գամբերգը իր օգնականի հետ, Ալէքսանդր Թօփուրիձէն ուրիշ մեղսակիցների հետ կազմել էր դեռ առաջ ծրագիր՝ յափշտակելու դրամական տրանսպորտը, որ սահմանված էր փոխադրվելու Միջին-Ասիական երկաթուղով, ուստի և Թօփուրիձէն 1908 թ. դեկտեմբերի վերջին հրաւիրում է այդ գործի համար Քութայիսի բնակիչ Միխայիլ Եակօվլեվիչ Իվանովին, որ ապրում էր Բաթում քաղաքում, և նրա բարեկամին, որոնք այս տարվայ սկզբին տեղափոխվում են Կրասնօվօդսկ քաղաքը, ուր պէտք է սպասէին դրամական տրանսպորտի հասնելուն։ Բայց որովհետև Իվանովը և նրա ընկերը իմացան, թէ տրանսպորտին ուղեկցելու է ուժեղացրած պահակախումբ և գործը բարդ է, ուստի վերադարձան կոտրելու մեքենաներով Թիֆլիս և հրաժարվեցին կատարել յանձնված յանցանքը։ Այն ժամանակ Թօփուրիձէն և գործի ուրիշ նախաձեռնողները առաջարկեցին Թիֆլիսի մէշչանին Պեօտր Եգօրիչ Իվանովին, զրկված՝ դատարանով մի քանի իրաւունքներից, կազմակերպել հրոսակախումբ յիշեալ գործի համար, որին վերջինս յօժարութեամբ համաձայնեց և շուտով կազմեց հրոսակախումբ, որ իր մեծ քանակութեամբ դուր չեկաւ նախաձեռնողներին և անվտանգ չէր նրանց համար, ուստի և հեռացվեց մասնակցութիւնից։ Իվանովը, սակայն, ստացաւ ընկերներից իր աշխատութեան համար խոշոր դրամական վարձատրութիւն։ Դրանից յետոյ գործը յանձնվեց Նիկոլայ Իվանովին, որ կատարեց այդ յանցանքը։ Պեօտր Իվանիչը մի քանի անգամ դատվել է զանազան խարդախութիւնների և գողութիւնների համար, իսկ վերջերս դատապարտվել էր $2\frac{1}{2}$ տարով բանտարկութեան, Բագուի գանձարանից կեղծ փոխանակագրով 8200 ռ. ստանալու փորձի համար։

Քննութեան ժամանակ մեղադրվող Ն. Իվանովը կալանաւորված էր I ոստիկանական մասում, որտեղից յուլիսի 15-ին փախաւ։ Պրիստաւի օգնական Ֆլամանը և այլ ոստիկաններ իսկոյն սկսեցին հալածել եռանդուն կերպով Իվանովին և աջողութեամբ գտան նրա հետքը, շրջապատեցին բոլոր տեղերը Թիֆլիսից մինչև Գօրու գաւառի Կամակեխեվի գիւղը, ուր ապրում է Իվանովի ընտանիքը, դնելով զանազան կէտերում հսկողութիւններ։ Պրիստաւի օգնական Ֆլամանը, կարծելով որ Իվանովը կը գայ ընտանիքի մօտ, թաքարդ էր սարքել ոստիկանների խմբի հետ երկու օր գիւղի մօտ, և յուլիսի 17-ի գիշերվայ ժամը 12-ին բռնեց Իվանովին նրա տան մօտ, երբ նա նոր էր եկել հետիոտն։ Կալանաւորման ժամանակ Իվանովը փորձեց փախչել, բայց ստացաւ հարուածներ և վէրք պահակներից և ուղարկվեց Թիֆլիս, ուր բանտարկվեց Մետեխի բանտում։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ամենայն Հայոց Կաթ. օծման առիթով, որ լինելու է սեպտեմբերի 13-ին, Խաչվերացի տօնին, հայ յայտնի ջութակահար Դուլթեանը և երգիչ Բ. Ամիրջանը որոշել են գնալ Էջմիածին և մասնակցել օծման հանդէսին։ Դուլթեանը պատրաստել է ջութակի վրա նուագելու համար մի լեգենդա «Հայոց հոգին» անունով, մի մելօդիա կամ մեղեդի, ձօնված Մատթէոս Բ.-ին։ Բ. Ամիրջանը մտադիր է երգել պատարագին։ Էջմիածնից վերադառնալուց յետոյ յարգելի արտիստները մտադիր են կազմակերպել մի մեծ կօնցերտ ի նպաստ Ադանայի կոտորածից փասվածների, որ, անշուշտ, մեծ աջողութիւն կունենայ։ Ապա նրանք ձեռնարկելու են մի արտիստական ուղևորութեան Բագուի վրայով դէպի Անդրկասպեան երկիրը։

◆ Էջմիածնի ճեմարանի վիճակը ներկայումս մեծ մտատանջութեան առարկայ է դարձել հայ գիտակից հասարակութեան համար։ Պէտք է հաստատել իբրև փաստ, որ այն մասնաժողովը, որին յանձնված է ուսուցչական նոր խմբի կազմութիւնը, իր միակողմանի կազմով վստահութիւն և հաւատ չէ ներշնչում։ Մանաւանդ մեծ տրտմութիւն և դժգոհութիւն է յարուցանում հասարակութեան մէջ այն լուրը, թէ միաբաններից ոմանք աշխատում են տեսչի պաշտօնը յանձել իրանց սիրած մի անձի։ Պէտք է աշխատել ճեմարանը մտցնել այնպիսի վիճակի մէջ, որ նրա կեանքը ընթանայ կանոնաւորապէս։ Ոչ նուազ մտատանջութիւն են պատճառում Էջմիածնից մեզ հասնող լուրերը, թէ դարձեալ մի քանի միաբաններ սկսել են իրանց ինտրիգները և աշխատում են զանազան փոփոխութիւններ առաջ բերել առաջնորդական և յաջորդական կազմի մէջ։ Այսպէս, օրինակ, աշխատում են Թիֆլիսի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթունեանցին ուղարկել Բեսսարաբիա և նրա տեղ առաջնորդ նշանակել Սուրէնեան արքեպիսկոպոսին։ Մենք կարծում ենք, որ փոփոխութիւններից առաջ դեռ շատ բան պէտք է կատարել։ Ժամանակ է նոր օրէնք սահմանել առաջնորդների և յաջորդների ընտրութեան մասին. ժամանակ է կարգադրել, որ ժողովուրդն ինքն ընտրէ իր հովիւներին։ Թիֆլիսի թեմը բնաւ ոչ մի բան չի շահի, եթէ Սաթունեանցի տեղ ուղարկվի Սուրէնեանցը։

◆ Երէկ նահանգական բանտի բակում գործադրեցին կովկասեան - նահանգական դատարանի մահվան դատավճիռը Իոսիֆ Պուխաշվիլու վրա, որ մեղադրվում էր մի շարք սպանութիւնների և կողոպուտների մէջ, և Գէօրգի Խիզանաշվիլու, Իվան Խնաշվիլու և Տէգօ Լաբաուրու վրա, Պետական Խորհրդի անդամ իշխ. Իլ. Ճավճավաձէին սպանելուն համար։

◆ Օգոստոսի 20-ին 3-րդ քաղաքամասում շուրջկալի ժամանակ ձերբակալվեցին 5 անգործ և անանցաթուղթ մարդիկ։

◆ Պեատիգօրսկից հեռագրում են, որ բժիշկ Ա. Բուդաղեան, որ մօտ 3 ամիս է բանտարկվել էր և գտնվում էր Ռոստովի բանտում, այժմ ազատվել է։

◆ Մինչև օրս Թիֆլիսում բացվելիք կանանց բարձր դասընթացքների համար ստացվել են 150 խնդրագրեր։ Շինութիւնը վարձված է իշխ. Կօբուլօվայի տան մէջ (Գրիբօեդովսկայա փող. № 22)։ Ներկայումս կահաւորվում են աուդիտօրիան և լաբօրատօրիան։ Բոլոր աշխատանքները կաւարտվեն մինչև սեպտեմբերի 15-ը։ Դասընթացքների հանդիսաւոր բացումը մտադրվում է սեպտեմբերի 20-ին։ Դասընթացքների համալսարանի համար հետզհետէ զանազան գրադարաններից ստացվում են նուէրներ գրքերով։ Թիֆլիսի բուսաբանական այգու տեսուչ Բօլլովից ստացվել է մօտ 300 կտոր գիրք։

◆ Կովկասի բժշկական մասի կառավարութիւնը առաջարկել է Թիֆլիսի նահանգական վարչութեան բժշկական մասին ամեն տարի շինական բժիշկներից ուղարկել արտասահման և ռուսաց համալսարանները գիտական նպատակներով, ուղարկվողներին տալով պետական գանձարանի որոշած ռոճիկները։

◆ Կովկասի Փոխարքայի դիւանատունը տեղեկացրել է Թիֆլիսի նահանգապետին, որ Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատարը թոյլատրել է գաղթականական գումարներից 7550 րուբլի բաց թողնել Սղնախի գաւառի Սիկնինօ գիւղում եկեղեցի կառուցանելու համար։

◆ Ժողովրդական ներկայացումներ կազմակերպող հայկական սեկցիան, կիրակի, ամսիս 23-ին, կրկնելու է ժողովրդի ցանկութեամբ «Պատւի համար» պիէսը Յ. Աբէլեանի մասնակցութեամբ։ Այդ պիէսը առաջին անգամ խաղալիս՝ տոմսակները սպառված լինելու պատճառով շատերը զրկվել էին ներկայացումից։

◆ Թիֆլիսի էլէքտրաքարշի վերատեսչի օգնական նշանակվեց պ. Գիրս, իսկ քարտուղար պ. Տախտաջեան՝ Չրէլաեվի փոխարէն։

◆ Մօտ օրերս Թիֆլիսում կը սկսէ լոյս տեսնել վրացերէն ամենօրեայ թերթ «Մօմավալի» (Ապագայ) անունով Ի. Մելիք-Շահնազարեանի խմբագրութեամբ։

◆ Շուլավէրում օգոստոսի 9-ին կայացել է տանուտէրի նախագահութեամբ ծխական ժողով, որոշելու համար դպրոցի հարցը, որովհետև հոգաբարձութիւնը, հրաժարվելով պահել դպրոցը մուրացկանութեամբ, պահանջում է ժողովրդից համայնական տուրք սահմանել նրա պահպանութեան համար։ Ժողովը, համաձայն Միխակ Միրաքեանի առաջարկութեան, որոշեց յատկացնել այս տարի 1500 ռ. համայնական միջոցներից, իբրև նպաստ, իսկ բիւջէտի մնացեալ մասը լրացնել թոշակներով։ Նոր տանուտէր Մ. Միրաքեանի աշխատութեամբ շուտով կը վերաբացվի և գիւղական գրադարանը։

◆ Ղարաքիլիսայում օգոստոսի 9-ից կայացած ծխական ընդհանուր ժողովը երևան է հանել, որ տեղական հայոց ծխական դպրոցի հոգաբարձութիւնը ամբողջ 3 տարի անկօնտրօլ կերպով գործել է և կատարել բազմաթիւ զեղծումներ։ Իւրաքանչիւր հոգաբարձու ծախսել է իր ձեռքն ընկած փողը և եղել են նոյնիսկ իւրացնողներ դպրոցական գումարներից։ Հաշւետեսների զեկուցումը պարզեց, որ դպրոցը ենթարկվել է թալանի, ուստի ժողովը միաձայն որոշեց դատի ենթարկել զեղծարար հոգաբարձուներին և ընտրեց նոր հոգաբարձութիւն, բաղկացած Ա. Ռոստոմեանից, Մ. Խանազաղեանից, Ս. Ազարաբեանից և Բ. Մատինեանից։ Երէցփոխ ընտրվեց Յ. Յարութինեան։

◆ Կօջօրում ամսիս 16-ին կայացել է ծխական ժողով, որ վերընտրել է եկեղեցու երէցփոխ կոյս Հռիփսիմէ Թայիրեանցին եռամեայ ժամանակով։

◆ Խօրխից ուսուցիչ Յ. Նիկողոսեան, դիմելով մի բաց նամակով Բագուի Հ. Կ. Միութեան կրթական բիւրօյին, գանգատվում է, թէ մինչ մի կողմից բիւրօն յայտարարում է, որ իրանց պաշտօնում մնալ ցանկացող ուսուցիչները մինչև յուլիսի 20-ը կարող են յայտնել, որ մնում են, միւս կողմից Միութեան գործակալ-տեսուչ Յ. Գէորգբէկեանն արձակում է ուսուցիչներին, ասելով թէ այդ է բիւրօյի որոշումը։ Ուսուցիչները խնդրում են բացատրել այդ հակասութիւնը։

◆ Դիլիջանում կայացել է յուլիսի 26-ին մանկական զբօսանք յօգուտ Կ. Հ. Բ. Ընկ. որբանոցի. զուտ արդիւնք մնացել է 157 ռ.։ Կազմակերպողներն եղել են տ. տ. Մ. Յարութիւնեան, Մ. Բախտամեան, Շխեանց և օր. Ե. Պատկանեան։

◆ Դիլիջանում օգոստ. 11-ին, դերասանների և սիրողների ջանքերով, կայացաւ մի ներկայացում և կօնցերտ յօգուտ Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղական ճիւղի։ Զուտ արդիւնք մնաց 130 ռ.։

◆ Մօլլա Ղամար գիւղից (Սուրմ. գաւ.) հաղորդում են, որ յուլիսի 23-ին եկեղեցու գաւթում գումարվեց շինական ժողով, ուր Ե. Խան-Սուղալը խօսեց գիւղական շտեմարանի օգտակարութեան մասին, բայց տեղական կեղեքիչ-վաշխառուները կամենալով արգելք հանդիսանալ այդ օգտակար ձեռնարկութեան՝ փորձում են վնասել նախաձեռնող Ե. Խան-Սուղալին, բայց բարեբաղդաբար անաջող։

◆ Ախալքալաքից հաղորդում են, որ օգոստոսի սկզբին Թիֆլիսի թեմական խորհրդի կողմից երկու քննիչներ են գնացել այնտեղ (Ի. Յարութիւնեան և Ս. Արովեան), քննելու համար հոգաբարձութեան և ուսուցիչների մէջ ծագած անհամաձայնութիւնները։

◆ Դիլլուջայից (Սուրմ. գ.) հաղորդում են, որ գիւղացիները, ի նկատի ունենալով ջրի պակասութիւնը, որոշել են Արաագեօլ լճից մեծ ջուր հանել, շինելով ջրանցքներ՝ դաշտերը ոռոգելու համար։

◆ «Մշակի» երեկվայ համարում «Ներքին լուրերի» մէջ է մտել, այն էլ իբրև առաջին լուր, կանանց մենամարտի լուրը, որ պէտք է դրվէր իբրև վերջին լուր կամ իբրև սպօրտի վերաբերեալ լուր։ Այդ սխալը, ի հարկէ, արդիւնք է անուշադրութեան, բայց երբ նկատվեց, արդէն ուշ էր հանել տեխնիքական պատճառներով։

◆ Մերվից գրում են, որ օգոստ. 2-ին այդտեղ կայացել է ծխական ժողով՝ լսելու համար ծխական դպրոցի պահպանութեան հարցը և որոշելու, թէ ինչ միջոցներով պահպանել, ծխական տուրքով թէ թոշակով։ Գաղտնի քուէարկութեամբ որոշվել է պահպանել դպրոցը ծխական տուրքով։ Այդ քաղաքի հայ կանանց ընկերութիւնը, որ ունի 1400 րուբլու մի գումար, որոշել է բանալ մանկական պարտէզ։ Այս առթիւ Արշակ քահանայ Տէր-Ոսկանեանցը այն կարծիքն է յայտնում, որ աւելի լաւ կը լինէր բանալ կանանց կուրսեր և զանազան կողմերից այդտեղ հաւաքված կիսակիրթ հայ մայրերին հնարաւորութիւն տալ ճաշակել ուսման և կրթութեան բարիքը։

Նոյն տեղից վերոյիշեալ քահանան հաղորդում է, որ Մերվում րէալական դպրոց բանալու հարցը արդէն ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ քննըվում է։ Մերվում կայ օրիորդական մասնաւոր պրօգիմնազիա, այս տարի էլ բացվելու է տղայոց մասնաւոր պրօգիմնազիա։

ՄԱՄՈՒԼ

„Моск. Вѣдом.“ թերթը, ինչպէս երևում է, վերսկսել է իր հայատեցական արշաւանքը։ Իր վերջին համարներից մէկում նա պախարակում է կովկասեան ուսումնարանական իշխանութեան, որ սա թոյլ է տալիս Կովկասի Հ. Բարեգ. Ընկերութեանը՝ նպաստել հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներին։ Ընկերութեան հրատարակած տեղեկագիրը 1908 թ. գործունէութեան մասին և շրջանային տեսչի նշանակումը շատ մեծ հոգս է պատճառում րէակցիոներ ռուս թերթին, որ անթոյլատրելի է գտնում կողմնակի անձանց (Բարեգ. Ընկ.) միջամտութիւնը հայոց եկեղեցական դպրոցների գործի մէջ։

Եթէ ռուս թերթը բարեխղճօրէն ուսումնասիրէր Բարեգ. Ընկ. տեղեկագիրը, նա կը տեսնէր, որ Ընկերութիւնը միայն նպաստներ է տալիս, այլապէս անկարելի է 15,000 րուբլով պահպանել 68 դպրոցներ։ Հայոց ծխական դպրոցները այնքան զուրկ են, ըստ մեծի մասին, միջոցներից, որ առանց բարեգործական ընկերութիւնների նպաստներին՝ անկարող են պահպանել իրանց գոյութիւնը։ Ի հարկէ, մենք էլ անթոյլատրելի ենք գտնում Ընկերութեան միջամտութիւնը եկեղեցական-ծխական դպրոցների կառավարութեան մէջ, որ ամբողջովին պատկանում է ծխական ժողովրդին, ինչպէս նորերս դատապարտեցինք, երբ Ընկերութիւնը կամեցաւ դասագրքերի ընտրութեան գործում որոշ դեր վերապահել իրան, բայց գտնում ենք, որ, յամենայն դէպս, նպաստ տուող հաստատութիւնները իրաւունք ունեն հսկել, որ իրանց նպաստները գործադրվեն նպատակայարմար եղանակով և ոչ յումպէտս։

Հարիւրապատիկ արդիւնաւէտ կը լինէր, եթէ, փոխանակ 68 դպրոցների օգնելու, նոյն գումարով Ընկերութիւնը պահպանէր 3—4 օրինաւոր գիւղատնտեսական ստորին դպրոցներ։

Շատ գործ և քիչ աղմուկ—այդ պէտք է լինի Բարեգ. Ընկերութեան դեվիզը և ոչ թէ մի կոպէկ ծախսելով 10 կոպէկի ցուցամոլութիւն անել։

*

„Голосъ Москвы“ թերթը նորից խօսելով (№ 186) Պետական Դումայի հայ անդամ Սաղաթելեանի վարմունքի մասին՝ հանդէպ ուսանողներին իր պարտքը չը կատարելուն համար և առաջ բերելով «Մշակի» № 171-ում տպված յօդուածը այդ հարցի վերաբերմամբ՝ կցում է.

«Ասված է ջերմօրէն, զգացմունքով։ Հարիւրաւոր չքաւորութիւն կրող հայ ուսանողների անելանելի դրութիւնը ստիպում է այդ լրագրին («Մշակին») խօսել հէնց այդպիսի ոճով։ Մանիլօվշչինան անօգուտ է այստեղ։ Բայց կա՞յդէ՞ արդեօք Սաղաթելեանի վրա լրագրի այդ խրատը։ Կապրենք և կը տեսնենք»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

Խաղաղութեան վերահաստատութիւնը արևելեան եկեղեցու մէջ.—Մի քանի տարուց ի վեր խաղաղութիւնը արևելեան (օրթօդօքս) եկեղեցու մէջ խանգարված էր։ Յունաց տիեզերական պատրիարքը և սինօդը մերժում էին և չէին ճանաչում Անտիօքի և Երուսաղէմի պատրիարքներին, որոնք ընտրված էին ասորի-արաբ հոգևորականութեան միջից։ Այժմ յունաց պատրիարքը և սինօդը որոշել են ճանաչել նրանց իբրև օրինաւոր պատրիարքներ և այդպիսով հաշտութիւն կայացնել։

Համաշխարհային խաղաղութեան XVIII կօնգրէսը.—Ինչպէս յայտնի է, այս կօնգրէսը պէտք է կայանար Ստօկհօլմում, օգոստոսի 16—25-ին (Ն. տ.), բայց շվեդական գործադուլների պատճառով յետաձգվեց եկող տարվան։ Կօնգրէսը խոստանում էր լինել շատ փառաւոր։ Նրան մասնակցելու էին շվեդական թագաւորը և ռուսաց հռչակաւոր գրող ու խաղաղութեան ուսուցիչ Լև Տօլստօյը։ Ռուսաստանի հայերից կօնգրէսին մասնակցելու հրաւիրված էր Հ. Առաքելեան, որ պէտք է մասնակցէր և նոր կազմակերպվող խաղաղասիրական միջազգային մամուլի միութեան ժողովներին, որոնք նշանակված էին նոյն Ստօկհօլմ քաղաքում։

Կօնգրէսի յետաձգումը կատարվել է Օսկար թագաւորի պնդմամբ, որ անյարմար է գտել խաղաղութեան կօնգրէսն այն րօպէին, երբ մի կողմից կազմակերպված

Բացի այդ, շահագործված ժողովուրդը եթէ յանձին շահերի միշտ տեսել է ուզուրպատորների, բայց յանձին կղերի գոնէ նախորդ սերունդների տեսել է միայն իր տրադիցիաների աւանդապահներին. չը նայած ներկայի կղերականութիւնը շահագործութեան տեսակէտից յետ չէ մնում պաշտօնական ուզուրպատորներից, սակայն ժողովուրդը մեկնելով կղերի ոչ հեռաւոր անցեալում ունեցած դերից և նշանակութիւնից՝ աւելի շուտ հաւատ է ընծայել նրան, քան կառավարութեանը. այս հարցում փոքր դեր չեն կատարել կղերի քարոզիչները հոգևորականութեան quasi անշահախնդրութեան և ժողովրդասիրութեան վերաբերմամբ։ Մի կողմից կղերի հողային սեփականութիւնը, միւս կողմից ժողովրդի անգիտակից մեծամասնութեան միամտութիւնը՝ հոգևորականութեան դարձրել էին այնքան ուժեղ, որ վերջինս կարողանում էր նոյն իսկ ոչնչացնել կառավարութեան հրամաններն ու արտօնութիւնները *)։ Իսկ այս կամ այն յանցաւորը կառավարութեան պատժից ազատվում էր, երբ ապաստանում էր մուջտայիդների մօտ։ Հոգևորականութեան զօրանալու հետ զուգընթացաբար պիտի զօրանար նաև նրա իւրիսդիկցիան. բազմաթիւ դատեր կատարվում էին հոգևոր իշխանութեան միջոցով։

Հոգևորականութեան զօրանալը՝ պաշտօնական կառավարութեան համար վնասակար էր շատ տեսակէտներից. ժողովրդական մասսաների համակրութիւնը թեքվում էր դէպի այն կողմը. յետոյ՝ դատարանից կառավարութիւնը դուրս էր բերում խոշոր կաշառքներ, մինչդեռ ժողովուրդը գերադասում էր կրօնական դատարանները, և այլն։ Հարկաւոր էր գոնէ զրկել նրան վերջին ֆունկցիաներից։ Սկսվում է խուլ պայքարը, հոգևորական իւրիսդիկցիան թողնում է մի դրութիւնը միւսի ետևից. հոգևորականութեան և իշխանութեան միջև ստեղծված հակամարտութիւնը խորանում է։ Իսկ վերջերում, երբ կղերը աշխատում էր ամեն կերպ հրահրել ժողովրդի կրօնական բնազդները և բարձրացնել նրան կառավարութեան դէմ, դա այլևս չէ աջողվում նրան, որովհետև կղերականութեան մէջ կատարված էվօլիւցիան այլևս շատ քչերի աչքից կարող էր խուսափել։

Հոգևորականութեան ղեկավարութեան տակ գտնվում էին, ինչպէս ասացինք, խոշոր հողեր. և որովհետև գոյութիւն չունէր հասարակական կօնտրօլ, այդ հասոյթները տրվում էին այլևս ոչ թէ աղքատների, այլ նրանցով ապրում էին մասամբ կղերի վարձկանները, իսկ մեծ մասն անցնում էր խոշոր հոգևորականների կոկորդը։ «Վակուֆային ամենամեծ կալուածներից մէկը, որ իր տարածութեամբ աւելի մեծ էր, քան Սաքսօնիայի թագաւորութիւնը, կազմված 380 գիւղերից, և որը կտակվել էր մէչէդներին 200 տարի առաջ Զահրիէ անունով մի պարսիկից, համարեա ամբողջովին իւրացվել է մասնաւոր մարդկանց կողմից և միայն 12—15 գիւղեր են մնացել եկեղեցական հիմնարկութիւնների տրամադրութեան տակ» *)։ Այդ դեռ բաւական չէր. հասարակութեան կտակները իւրացնելուց, սրանցից հարստութիւն դիզելուց բացի, խոշոր հոգևորականները, խոշոր ֆէօդալների հետ ձեռք-ձեռքի տուած, արհեստական սովերի միջոցով, քամել են աղքատ ժողովրդի արիւն-քրտինքը։ «Երբ 1895 թ-ին, ժողովուրդը չէր կարողանում մի կտոր հաց գտնել շուկայում իր սոված երեխաների համար, մուջտայիդ սէյիդ Նիզամ-ուլ-Ուլամայի մօտ պահված էր 10,000 խալվար ցորեն ամբարներում, իսկ սէյիդ Մուրթուզայի մօտ՝ 8000 խալվար ցորեն։ Քաղցած ժողովուրդը յարձակվեց այդ հարուստների բնակարանների և ամբարների վրա, թալանեց նրանց ցորենն ու հարստութիւնը» **)։

Չը նայած ժողովուրդը կեղեքվում էր թէ կառավարութիւնից և թէ հոգևորականութիւնից, սակայն վերջինս էլ, ինչպէս տեսանք, հակամարտութեան մէջ էր կառավարութեան հետ. այդ հակամարտութիւնը ուժեղանում էր այն չափով, ինչ չափով որ կառավարութիւնը յետ էր մղում նրան իր պօզիցիաներից, ու այն չափով, ինչ չափով որ կառավարութիւնը անուղղակի կերպով նպաստում էր եւրօպական կուլտուրայի տարածմանը։

Մուզաֆֆէր-Էդդին շահի թագաւորութեան երրորդ տարում մաքսատները, պօստատները, պասպօրտն անցան բէլգիացիների ղեկավարութեան տակ։ Այդ հիմնարկութիւնների մէջ ծառայում էին ընդհանրապէս միջին և ստորին ֆէօդալների զաւակները։ Բէլգիացիների օրով պարսկերէն լեզուն վերացաւ այդ հիմնարկութիւններից. հաշւապահութիւն, նամակագրութիւն կատարվում էին ֆրանսերէն լեզուով։ Բացի այն, որ վաճառականների յարաբերութիւնները Ռուսաստանի և առհասարակ Եւրօպայի հետ ընդարձակվել էին և այդ պատճառով նրանք կարիք էին զգում օտար լեզուների, նոյն ժամանակներում ռուսական կառավարութիւնը տենդային աշխատանք էր կատարում Պարսկաստանում իր երկրի կապիտալիստական արտադրութիւնների մուտքը աւելի դիւրացնելու, նոր հիմնարկութիւններ հիմնելով, հաղորդակցութեան միջոցները բարեփոխելով, և այլն։ Ամեն ոք ձգտում էր օտար լեզուներ սովորել։ Մէկը միւսի ետևից սկսում են բացվել դպրոցներ ժամանակակից սիստէմով, ուր առաջին անգամ պարսիկ աշակերտը անջատվում է Ղուրանի դօգմատիկական ուսմունքից։ Մէկտէբները հետզհետէ դատարկվում են, շատ մօլլաներ մնում են առանց աշակերտների։ Հոգևորականութիւնը տեսնում էր իր աչքերով իր իղձական գերիշխանութեան անկումը ու աւելի յարվում կառավարութեան դէմ։

Սակայն բոլոր հոգևորականները նոյն կերպ չեն տրամադրված դէպի նոր կուլտուրան։ Հոգևորականութեան ստորին շերտերը, որոնք զուրկ էին բարձր հոգևորականութեան առանձնաշնորհումներից, որոնք գուցէ նոյնչափ շահագործվում էին վերջինի կողմից ինչպէս ժողովուրդը, ընդհանրապէս ընդունում էին այդ պրօցեսը բնական ընդառաջ գնացին ժողովրդի նոր ձգտումներին. դեռ աւելին, յեղափոխական շարժումների ժամանակ, դարձան ժողովրդի ագիտատօրներն ու պրօպագանդիստները։

Պարսկաստանի աշխարհիկ ինտելիգենցիան վերջին տարիների ծնունդ է և դեռ նոր է մտնում հասարակական ասպարէզ։ Պարսկաստանի ամբողջ մտաւոր կեանքը, սկզբից մինչև մեր օրերը, ղեկավարել են մոգերը, քուրմերը և մօլլաները։ Թէ ինչքան ընդհանրապէս Արևելքում և մասնաւորապէս Պարսկաստանում մտաւոր զարգացումը ընթացել է կրօնական պաշտամունքի հետ միասին և հետևաբար մօլլաները եղել են նրա թէ կուլտ և թէ ընդհանրապէս մտաւոր կեանքի ներկայացուցիչները, այդ մասին առանձին խօսել մեր նիւթի շրջանակից դուրս է։

Թաւրիզ — Արշ. Ջիլինկիրեան

(Կը շարունակվի)

*) Այդպէս պատահեց 1891 թ. ծխախոտի մօնօպօլիայի կօնցեսսիայի հետ։ Ա. Չ.

*) Атрпетъ. „Современныя Персія“, стр. 44.

**) » » » 140.

դրամադլուխը, միւս կողմից կազմակերպուած աշխատութիւնը իրար դէմ կռիւ են մղում։

Սօցիօլօգիայի միջազգային կօնգրէսը.— Սօցիօլօգիայի միջազգային ինստիտուտը, որ բաղկացած է 100 անդամներից և նոյնչափ պատուիրակներից, ընտրված պետական անձանց և գիտականների միջից, գումարեց իր 7-րդ ընդհանուր ժողովը Բերն քաղաքում յուլիսի վերջերին։ Օրակարգի միայն մի խնդիր կար՝ սօցիալական համերաշխութիւնը, մի խնդիր, որ այնքան սերտ կապով կապված է խաղաղասիրական արժման հետ։ Կօնգրէսը այդ նպատակով ճանաչեց միջազգային պարլամենտի ստեղծման և որոշ նիւթերի համար օրէնսդրութեան միջազգայնացման անհրաժեշտութիւնը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

20 օգոստոսի

ԼՕՆԴՕՆ։ Ռէյտէրի գործակալութեանը հեռագրում են Պէկինից, որ բանակցութիւնները Չինաստանի և Ճապօնիայի միջև աւարտվեցին և մերձակայ ապագայում կը ստորագրվի մի համաձայնութիւն, որ բաղկացած է հետևեալ կէտերից. 1) Ճապօնիան գիջում է անում երկու կէտերում եւ հողի և այնտեղ ապրող կորէացիների իւրիսդիկցիայի հարցում, 2) Չինաստանը ոչինչ չէ ձեռնարկում երկաթուղական գիծը Սինմինտինից դէպի հիւսիս ընդարձակելու դէմ առանց Ճապօնիայի գիտութեան, 3) Ճապօնիան հրաժարվում է բանակցութիւնների մէջ մտնելուց այն երկաթուղամասը կառավարելու մասին, որ գտնվում է օտարազգիների ոստիկանական իրաւունքների սահմաններում Անդուն-Մուկդէնեան գիծը պաշտպանելու համար։

ՉԷՐՆԻԳՕՎ։ Չէրնիգօվի զէմստվօն Պետական Խորհրդի անդամ վերընտրեց գաղտնի խորհրդական Կրասօվսկուն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինուորական գլխաւոր դատարանը զինուորական, դատախազի օգնականի բողոքագրի համաձայն, փոխեց դատական վճիռը և յանձնեց նոր քննութեան Կովկասի բնակիչ Աբդուլ-Ալի-Ռուստամի գործը, որին Բագուի զինուորական-նահանգական դատարանը նախթարդիմաբերող Ռըլսկու որդուն յափշտակելու համար դատապարտեց 8 տարով տաժանակիր աշխատանքների։

Իտալական դեսպան Մելլէգարին ընդունվեց Կայսրից մասնաւոր ունկնդրութեան։

Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյնս բարեհաճեց հրամայել այսուհետև Նիկօլաեվեան զինուորական ճեմարանին կցել «Կայսերական» խօսքը։

ՍՈՒՐԱԺ։ Երէկ երեկոյեան վեց չարագործներ կողոպտեցին պօստային բաժանմունքը Սվենտս արուարձանում և ոստիկանական Թադական վերակացուի բնակարանը, սպանեցին [illegible] քաղաքապահ ոստիկաններ, մի մասնաւոր մարդու, վիրաւորեցին մի ոստիկանի և մի քաղաքապահի ու անյայտացան։

ՎԻԼՆԱ։ Մօլօդէկ գիւղում այրվեցին 140 տներ և մօտ 300 զանազան շինութիւններ։ Վնասվեց պօստային գրասենեակը։ Վնասները հասնում են 250,000 րուբլու։ Կրակին զոհվեցին 2 մարդ։ Նահանգապետը մեկնեց հրկիզեալներին օգնելու նպատակով։

ԱԹԷՆՔ։ Մի քանի լրագիրներ պահանջում են երկու շաբաթով ուշ գումարել պատգամաւորների պալատը, որպէսզի կառավարութիւնը ժամանակ վաստակէ պատրաստվելու պարլամենտի առաջ հանդէս գալու համար։

Թագաւորը հաւանութիւն տուեց ֆինանսների մինիստրի մշակած ֆինանսական և անտեսական բարենորոգումների ծրագրին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ

Արժեթղթերի կուրսերը

21 օգոստոսի

1	կ. ներք. փոխ. խ. տոմս.	436 ր. — կ.
II	» » »	326 ր. 50 կ.
III	Ազնուակ. բանկ. »	297 ր. 50 կ.
4%	Պետական րենտա	88 ր. 37½
5%	Պետ. Ազնուակ. բանկ գր. թ.	97 ր. 50 կ.
4½%	» » » »	88 ր. 75 կ.
4%	» » » »	83 ր. 75 կ.
3½%	» » » »	78 ր. 87½
5%	Գիւղ. հող. բան. վկ.	97 ր. 50 կ.
5½%	» » » »	88 ր. 75 կ.
4%	» » » »	84 ր. 75 կ.
5%	Ներքին փոխառ. 1905 թ. I հրատ.	100 ր. 25 կ.
5%	» II հրատ.	100 ր. 25 կ.
5%	Արտաք. » 1906 »	100 ր. 37½
5%	» » 1908 »	100 ր. 25 կ.
4%	Պետական գանձար.	100 ր. — կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լօնդօն 10 ֆ. ստեր.	94 ր. 65 կ.
Բերլին 100 մարկ	46 ր. 30 կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37 ր. 60 կ.
Թաւրիզ 100 ղռան	18 ր. — կ.
Կ. Պօլիս 10 լիրա	8 ր. 65 կ.

Լոյս տեսաւ
ՀԱՅԿ ՏԷՐ-ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
Երրորդ տպագրութիւն. դասագիրք Գ., Դ. և Ե. տարիների. Նախապատմական մարդուց մինչև մեր օրերը։
Գինն է 50 կ.
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրախանութին։
826. (օ. մ.) 10—1

Մամուլի տակից դուրս եկաւ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
1) Դասատետր կրօնի Բ. տարի
2) Դասատետր կրօնի Ա. » (բարեփ.)
Իմ կրօնի դասատետրեր ցանկացողները կարող են դիմել Կովկասի բոլոր հայ գրավաճառներին և ինձ (Бебутовск. ул. 20)։ Զեղչ 20, 25 և 35%.
Սահակ ա.-ք. Սահակեանց
825 (ե. ռ.) 10—1

Առաջիկայ ուսումնական տարվայ սկզբից
Թաւրիզում կը բացվի
ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԱԿԱՆ
Կենտրոնական դպրոց
Երրորդ և չորրորդ դասարաններով (երկսեռի համար), մօտաւորապէս Գէորգեան ճեմարանի և թեմական դպրոցների ծրագրով։ Հրաւիրվում են համալսարանաւարտ ՏԵՍՈՒՉ, ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ բարձրագոյն կրթութեամբ և ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ միջնակարգ կրթութիւն ստացած։
Պայմանների մասին դիմել՝ Манглисъ, Ջիբրայէլ Բուդաղեանց, Воронцовская ул. дача Гульвердова.
(ե. հ. շ.) 752. 6—6

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՍԱՄԱՐՂԱՆԴԻ ՀԱՄԱՐ
ՔԱՀԱՆԱՅ
Առայժմ ժամանակաւոր, միջնակարգ կրթութեամբ, պետական լեզուին տիրապետող։
Պայմանների համար դիմել՝ Самаркандъ, Багдасару А. Газарову.
Լիազօր հոգաբարձութիւն
(ա. օ.) 807. 5—4

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐԱԾՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ
Քննութիւնները օգոստոսի 31-ին. ընդունվում են քաղաքային 4-դասեան ընթացաւարտները առանց քննութեան 4-րդ դասարանի համար։ Տարեկան վճարը 80 ր.։ Ժամ. հասցէն 1-ая Тумановская № 13.
(շ. ե. հ.) 790. 5—4

ՔԱՄՈՅԵԱՆ (Նախկին ս. Նշան) ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է
ա) Դպրոցը փոխադրվել է ս. Նշան եկեղեցու գաւթից Բեհբութեան փ. № 50.
բ) Բացել է հինգերորդ բաժանմունք (Բ. դասարան)։
գ) Աշակերտուհիների ընդունելութիւն կայ դպրոցի բոլոր հինգ բաժանմունքներում։
դ) Ընդունելութիւնը սկսվում է սեպտեմբերի 1-ից։
ե) Պարապմունքները սկսվելու են սեպտեմբերի 7-ից։
Խնդիրների, անձնական դիմումների համար կարելի է տեսնել տեսչին ամեն օր, օգոստոսի 25-ից, առաւօտեան 10—1 ժամը դպրոցում (Բեհբութեան փ., № 50)։
Վարչութիւն
(ու. շ. կ.) 815. 3—2

!ԷԺԱՆ ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է!
2 ր. 75 կ.։
Ուղարկում եմ «Տրիումֆ» չեվիօտը, 4¼ արշ., տղամարդկանց հագուստի համար։ Ըր նայած չափազանց էժանութեան՝ «Տրիումֆ» կտորը բրդից է (ոչ բամբակից) և ունի բոլոր յատկութիւնները ամենալաւ կտորների—միանգամայն ամուր, ձեռնտում և շքեղ է։ Գոյները՝ սև, կապոյտ, շագանակագոյն, ձիթագոյն։ Ճանապարհածախքը 55 կ.։ Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց ճանապարհածախքը իմ հաշւին։ Պահանջները հասցէագրել՝ Въ фабрику Т—во „ЭХО", г. Лодзь, № 15.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։
(շ. ե.) (В. 44609) 706. 10—5

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՌՈՒՍԱԽՕՍ
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Պայմանների մասին դիմել «Մշակի» խմբագրութեան։
(շ. կ.) 824. 2—1

Ալխալցխայի ԵՂԻՍԱԲԷԹԵԱՆ ՕՐ. ԴՊՐՈՑԻ համար հարկաւոր է մի աւագ վարժուհի շաբաթական 12 դասով, տարեկան 700 ր. ռոճիկով։ Աւագ վարժուհուն պէտք է ընտրէ ուսուցչական խումբը, որն արդէն կազմված է և ընտրված ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին ուղարկված է հրաւէր։
Նաև հարկաւոր են Կարապետեան տղայոց դպրոցի համար ուսուցիչներ. 1) հայոց լեզուի 24 դաս, 600 ր., 2) ռուսաց լեզուի, ռուսաց պատմութեան և Ռուսաստանի աշխարհագրութեան 24 դաս, 600 ր., 3) նկարչութեան և երգեցողութեան 24 դաս, 540 ր. և 4) ռուսաց լեզուի, ռուսաց գրութեան 10 դաս և վերակացութիւն 430 ր. ռոճիկով։ Ցանկացողները պէտք է դիմեն հոգաբարձութեանը մինչև օգոստոսի 20-ը։
781 3—3 (հ. ու. շ.)

Շուշու թեմական դպրոցի բարձր դասարանների համար հարկաւոր են
Բարձրագոյն կրթութեամբ
Երեք հմուտ և փորձած
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
1. Հայոց լեզուի և գրականութ. 24 դաս.
2. Ռուսաց լ., ռ. պատմ. և ռ. աշխ. 24 դ.
3. Մաթեմատիկայի 23 դաս.
Ռուսաց լեզուի և մաթեմատիկայի ուսուցիչները կարող են լինել և ինստիտուտաւարտներ։ Դասագինը համալսարանականների համար 50 ր. է, ինստիտուտաւարտներինը՝ 40 ր. Ցանկացողները թող բարեհաճեն անմիջապէս դիմել Շուշի՝ դպրոցի տեսչին կամ հոգաբարձութեանը։
(շ. կ. ե.) 822. 3—1

Լոյս տեսաւ
ԴԱԴԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
կազմած
Ընդհանուր պատմութիւն 45 կ.
Դասագիրք բնագիտութեան 55 կ.
Առաջին հատոր
Դասագիրք բնագիտութեան 50 կ.
Երկրորդ հատոր
Դիմել՝ «Գուտտեմբերգ» և Կենտրօնական գրախանութներին։
Տպվում են միւս հատորները։
—
(«Մշակում» Դաւթեան ամուսինների անունով լոյս տեսած յայտարարութիւնը սխալ էր տպված. պիտի լինի Դադեան)։
817. (22,27) 2—1

«ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ.
Վաճառվում են.
Երգեցողութիւնք ս. պատարագի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ փոխադրեալ և դաշնագրեալ յերիս ի չորիս ձայնս ի ձեռն Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆԻ, Գինը 10 ր.
(Alto). Երգեցողութ. ս. պատ. վասն քառաձայն խառն խմբի (ի գգեստաւորին քահանայի) գ. 2 ր.
(Basso). Երգեցութ. ս. պատ. վասն եռաձայն արական խմբի (ի գգեստաւորին քահանայի) գ. 3 ր.
(Soprano). Երգեցողութ. ս. պատ. վասն քառաձայն խառն խմբի (ի գգեստաւորին քահանայի) գ. 2 ր.
(Tenore). Երգեցողութ. ս. պատ. վասն եռաձայն արական խմբի (ի գգեստաւորին քահանայի) գ. 3 ր.
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ «Гуттенбергъ»։ Գումարով գնողներին մեծ զեղչում կը լինի։ Ուղարկելու ծախքը գրախանութի վրա է։
828. (ա. օ.) 5—1

ԱՐԱԲԱՋԵԱՆ
Մայրենի լեզու
Գները՝ Ա. տ. 25 կ., Բ. տ. 30 կ., Գ. տ. 40 կ.
—
Տարրական
քերականութիւն
Գինը 20 կոպ.
Դիմել Թիֆլիսում՝ «Գուտտենբերգ» և կենտր. գրավաճ., Կարսում՝ Յովսէփ Արաբեանին։
Հեղինակի հասցէն՝ Александрополь О. Арабаджіяну.
(շ. հ.) 816. 2—1

Լոյս տեսաւ
Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ, Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ՅՈՎ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ և Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
ընկերակցութեամբ կազմված
ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ
Հատոր Ա.
ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ
Դասագիրք ազգային և պետական դպրոցների և ընթերցանութեան գիրք ամեն հայի համար։
Խոշոր հատոր, բաղկացած երկէջանի մեծադիր 696 երեսներից
Հատորի մէջ կան հետևեալ հեղինակներից, մեծ մասամբ ամբողջական գրուածքներ.
Ղ. Աղայեան, Յով. Թումանեան, Վ. Փափազեան, Աւ. Իսահակեան, Շիրվանզադէ, Յով. Յովհաննիսեան, Լէօ, Շուշ. Կուրղինեան, Գ. Բաշինջաղեան, Վահ. Միրաքեան, Ատրպետ, Յակ. Յակոբեան, Նար-Դոս, Ա. Ծատուրեան, Աւ. Ահարոնեան, Լ. Մանուէլեան, Մուրացան, Ռ. Պատկանեան, Մ. Նալբանդեան, Րաֆֆի, Ս. Շահազիզ, Պ. Պռօշեան, Խ. Աբովեան և Գ. Սունդուկեան։
Հատորի մէջ կայ իւրաքանչիւր հեղինակի պատկերը և նրա մասին կենսագրական տեղեկութիւններ։ Գրքի վերջում համառօտ բառարան։ Գրքի շապիկը ներկայացնում է բազմագոյն մի նկար։ Տպագրութիւնը մաքուր է և շքեղ։
ՊՕՍՏԻ ԾԱԽՔՈՎ ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊԷԿ
Գումարով գնողներին պահեստում կը լինի 20% զեղչ։ Պահեստն է՝ Тифлисъ. Книжн. магазинъ „ГУТТЕНБЕРГЪ".
(ա. օ.) 827 5—1

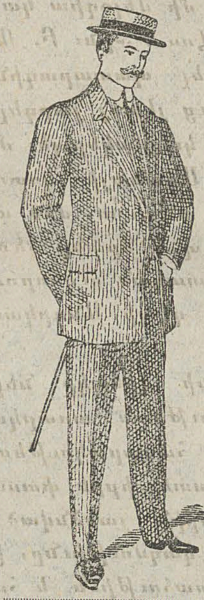
ՀԵՏԵՒԵՑԷՔ ՄՕԴԱՅԻՆ!
Տղամարդկանց հագուստի համար կտորեղէնների շրջանում եղած նորութիւնը «Շէվիօտ Կօլումբ» կտորն է։ Այնպիսի մի էժան գնով՝ այն է 5 ր. 25 կ., լաւ տեսակինը 6 ր. 25 կ. տղամարդկանց ամբողջ կօստիւմի համար, 4¼ արշ., կտորը ոչնչով չէ զանազանվում արշինը 5—6 րուբ. արժեցող նոյնատեսակ կտորից և ունի նրա բոլոր յատկութիւնները, այն է՝ գերազանց ամրութիւն, գործնականութիւն և շքեղութիւն։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ոզորկ-ձիթագոյն կամ թէ նոյն գոյները՝ բծերով։ Ուղարկվում է պօստով, վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Երեք կամ աւելի կտոր պատուիրելուց՝ իւրաքանչիւր կտորին ձրիաբար կցվում է հարկաւոր քանակութեան աստառացու։ Առանց ռիսկի, լրիւ երաշխաւորութիւն, եթէ կտորը չը հաւանվի՝ յետ է վերցվում։ Պահանջները խնդրում եմ հասցէագրել՝ Въ фабрику шерстяныхъ издѣлій
ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ гор. Лодзь № 15 Х.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։
(B. 45103) 739. 1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
ՆԻԿ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
ԴԱՍԱԳԻՐՔ
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Մասն առաջին
ՄԱՐԴ և ԿԵՆԴԱՆԻ
Տարրական մարդակազմութիւն եւ կենդանաբանութիւն
(Կենսաբանական ուղղութեամբ)
Ըստ պրոֆ. OSSO ՇՄԱՅԼԻ
204 էջ, 96 պատկերով, գինը 70 կոպ.
Դիմել. Թիֆլիս՝ «Գուտտենբերգ», «Փարոս» և «Կենտրօնական» գրախանութները։ Նոյն գրախանութներում վաճառվում է Նիկ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ հրատարակութեամբ լոյս տեսնող «Բնագիտական և բնա-փիլիսոփայական հանրամատչելի գրադարանի» № 1, «Մարդու ծագումը», Վիլհէլմ Բօէլշէի, գերմ. թարգմ. Նիկ. Սարգսեան, 160 էջ, գինն է 40 կոպ.։
798. (օ. մ.) 5—3

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
Ի. ՖՕՆ-ԲՐԵՆՆԵՐԻ
Հիմնված 1890 թ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Նաբէրեժնայա փող., Վերայի կամուրջի մօտ
Յատուկ առևտրական ուսումնարան երկու սեռի անձանց համար, 15 տարեկանից ոչ պակաս։ Դասարանները պատրաստում են հաշուապահ, թղթակցի, գործակալի և այլն պաշտօններ վարելու կառավարչական, հասարակական և առևտրա-արդիւնաբերական հիմնարկութիւններում։ ՕՐԻՆԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ։ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՂՆԵՐԻ ԼԱՒ ԿԱԶՄ։ 19 տարվայ ընթացքում աւարտել են հազարաւոր երիտասարդներ, որոնք այժմ վարում են պատասխանատու պաշտօններ։ Մանրամասնութիւնները ձրիաբար տրվող ծրագիրներում։ Խնդիրների ընդունելութիւնը սկսված է։ Պարապմունքները սեպտեմբերի 15-ից։ Գրասենեակը բաց է ամեն օր։ (օ. մ.) 667. 20—17

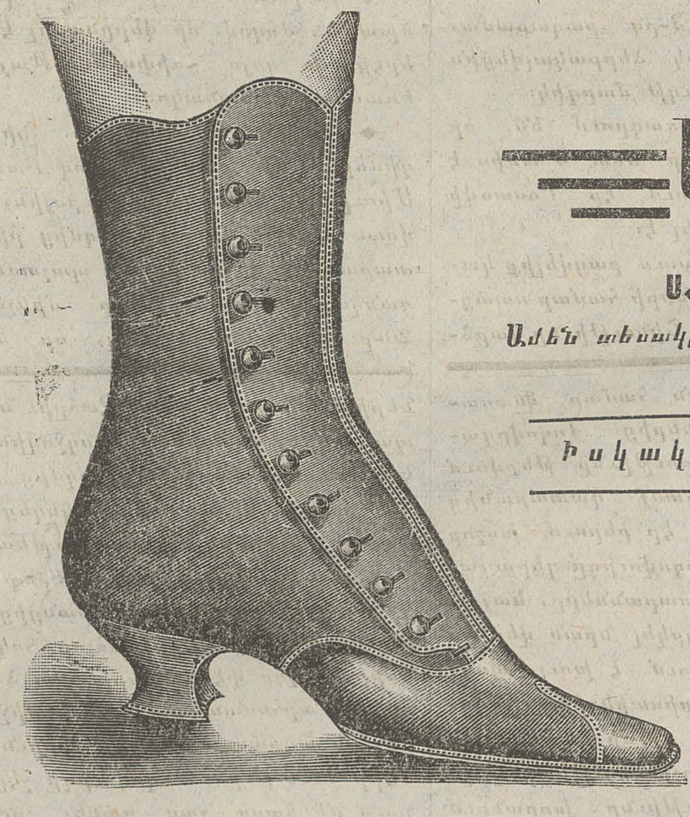
ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ
ԿՕՇԿԵՂԷՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽԱՆԻԿ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿ.
Ամեն տեսակի մօդային ձևերի. գտնվում է բոլոր յայտնի խանութներում
ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
Իսկական միայն այս դրոշմով
С.ПЕТЕРБУРГЪ
Ռուս-ամերիկ. ռեզին. մանուֆակտուր.
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ТРЕУГОЛЬНИКЪ"
ԱՆՈՒՆՈՎ
Թիֆլիսի բաժանմունքը գտնվում է ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ
ԱՅԴՏԵՂ ԿԱՅ ՊԱՀԵՍՏ ԿԱՃՈՒԵՂԷՆԻ Ռուսական և արտասահմանեան արդիւնաբերութեան
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ ռուս-ամերիկական ռեզինի մանուֆակտուրայի ընկերութեան
ԿՐԷՄ ԵՒ ԱՊՐԵՏՈՒՐԱ կօշկեղէնի համար
✦ Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿԵՐ. ✦ (շ.) 182 0—26